

Türkiye Kayısı Üretiminde Liderliğini Sürdürüyor

→ Hazırlayanlar: Gülder DEMİR - gulder.demir@dunya.com
Zeriman DAĞDELEN

Türkiye'deki kuru kayısı üretiminin yıllık 50-120 bin ton arasında değiştiğini belirten İnönü Üniversitesi Kayısı Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü Yrd. Doç. Dr. Bayram Murat Asma, kayısının kurutulmasında kullanılan aşırı kükürt sorununa rağmen Türkiye'nin yaş ve kuru kayısıda birinci sırada yer almaya devam ettiğini söyledi

Dünyanın birçok yerinde yetiştirilebilen kayısı, fındık ve üzümle birlikte ülkemizin önemli tarımsal ihraç ürünleri arasında yer almakta. Türkiye'de yaklaşık 16 milyon kayısı ağacından 500-900 bin ton arası yaş kayısı üretimi elde edilmekte. Ülkemiz yıllara göre değişmekle birlikte yaklaşık 80-100 bin ton kuru kayısı ihracatından 100-150 milyon dolar döviz girdisi elde etmekte. Son istatistiklere göre dünya kayısı ihracatının yüzde 80-85'i Türkiye'ye aittir. Gerek üretim gerekse ihracat miktarları dikkate alındığında Malatya şehrinin kayısıyla özdeş hale geldiği görülüyor. Malatya sadece üretim miktarıyla değil, üretilen kayısının kalitesiyle de bir marka haline gelmiştir. Kayısıyı daha uzun süre depolamak ve depolama sırasında kalite kaybını önlemek amacıyla yaş kayısılar kurutma öncesi kükürtleme işlemine tâbi tutulmakta. Kuru kayısı rekoltesinin yüksek, fiyatların düşük olduğu yıllarda kayısı üreticileri çoğu kez ürünleri hemen satmayıp depoda bekletir. Bekletilen kayısının daha uzun süre depolanabilmesi ve bu sırada meydana gelebilecek kalite kaybını önlemek için aşırı kükürt kullanma durumu söz konusu olmakta. Ancak kullanılan aşırı kükürt son yıllarda kayısı ihracatında sorun haline gelmiştir ve gelecekte Malatya kayısısının ihraç edilmemesi gibi ciddi bir sorun yaratmakta. Özellikle Avrupa Birliği ülkeleri, kayısıda kullanılan kükürtün 2000 ppm'e düşürülmesi konusun-

Malatya son dokuz ayda 84 ülkeye ihraç ettiği kuru kayısı ile 243 milyon dolar döviz girdisi sağladığı belirtildi. Günaydoğu Anadolu Kuru Meyve ve Mamulleri İhracatçıları Birliği Yönetim Kurulu Üyesi Yalçın Geyik, 1 Ağustos 2007 ile 30 Nisan 2008 tarihleri arasında ihraç edilen 88 bin 863 ton kuru kayısıdan 243 milyon 332 bin dolar gelir elde edildiğini ifade etti. Geyik, geçen yıla göre kayısı gelirinin önemli ölçüde arttığını söyledi.

da, ülkemizde kuru kayısıyla ilgilenen kuruluşlara uyarılarda bulunmakta. AB ülkelerinin aşırı kükürte yönelik hassasiyeti ise her geçen gün artmakta.

Kuru kayısıda yaşanan aşırı kükürt sorununun çözümü için Ege, İstanbul ve Güneydoğu ihracatçı birliklerinin maddi destekleriyle 2004 yılında bir proje başlatıldı. Kayısı üreticilerinin kükürt konusunda eğitilmesi ve konu hakkında bilgi sahibi olmaları bu projenin en önemli ayağını oluşturmakta. Gelecekte kayısı ihracatında sorunlarla karşılaşmamak için kayısının hasadından kükürtlenmesine, kurutulmasından depolanmasına kadarki üretim aşamasında kayısı üreticisinin eğitimi önem taşımakta.

Kuru ve yaş kayısı üretiminde önemli çalışmalara imza atan İnönü Üniversitesi Kayısı Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü Yrd. Doç. Dr. Bayram Murat Asma, Ekonomik Forum Dergisi'nin kayısı üretimi ve ihracatı konusundaki sorularını yanıtladı.

Dünya ve Türkiye'de kayısı üretimi ne durumda?

Türkiye dünya yaş ve kuru kayısı üretiminde birinci sırada yer almakta ve bu unvanını kolay kolay elinden bırakmayacak gibi görünmektedir. Türkiye'de yıllara göre değişmekle birlikte 500 ile 900 bin ton yaş kayısı üretilmektedir. Ülkemiz kayısı üretiminin yaklaşık yarısı sofralık, konserve, meyve suyu olarak değerlendirilmekte diğer yarısı ise kurutulduktan sonra pazara sunulmaktadır. Türkiye'nin kuru kayısı üretimi ise yıllık 50-120 bin ton arasındadır.

Dünyada yaklaşık 75 milyon kayısı ağacından 3,3-3,5 milyon ton ürün alınmaktadır. Kayısı üretimi yüz bin tonun üzerinde olan ülkeler Türkiye, İran, Pakistan, İtalya, Fransa, İspanya ve Fas'tır. Dünya kuru kayısı üretimi ile ilgili herhangi bir veri yayımlanmamaktadır. Üretimin 100-150 bin ton civarında olduğu tahmin edilmektedir. Türkiye, İran, Pakistan, Özbekistan, Kırgızistan, ABD, Avustralya ve Güney Afrika Cumhuriyeti'nde kuru kayısı üretimi yapılmaktadır. Kuru kayısı denilince akla gelen ilk ve tek isim Malatya'dır. Dünya kuru kayısı üretiminin yaklaşık yüzde 65-70'i Malatya'ya ait olup Malatya kuru kayısıda marka haline gelmiştir. Malatya'da yetiştirilen ve oldukça kaliteli olan kayısılar kükürtlenip kurutulduktan sonra ihraç edilmektedir.

Kayısı ticaretinde Türkiye'ye rakip olan ülkeler hangileri?

Kuru kayısıda Türkiye'nin rakibi bulunmamaktadır. Ancak son yıllarda Güney Afrika Cumhuriyeti, Özbekistan ve Kırgızistan gibi ülkeler de kuru kayısı ticaretinde pay almaya çalışmaktadırlar, ancak bu ülkeler henüz rakip olabilecek konumda değildirler. Yaş kayısı ticaretinde ise Fransa, İtalya ve İspanya pazarın yaklaşık yüzde 65-70'ini elinde tutmaktadır.

Kayısıda ithalat ve ihracat durumu nedir?

Toplam dünya yaş kayısı ihracatı 160-190 bin ton civarında olup bir kilogram yaş kayısının fiyatı 1,2-1,5 dolar arasında değişmektedir. Yaş kayısı ihracatında Fransa yüzde 30-35'lik pay ile birinci, yüzde 25 ile İspanya ikinci ve yüzde 20 ile İtalya üçüncü sırada yer almaktadır. Ülkemizin yaş kayısı ihracatı son yıllarda biraz artış göstererek yüzde beşlere ulaşmış olmakla birlikte henüz istenilen seviyede değildir. Almanya, Avusturya, Belçika ve İngiltere yaş kayısı ithal eden ülkelerin başında yer almaktadır. Toplam dünya kuru kayısı ihracatı 100-130 bin ton arasında olup ihracat fiyatı 2,5-3 dolar/kg'dır. Türkiye kuru kayısı ihracatında tekel olup toplam ihracatın yüzde 83-85'i ülkemize aittir. 2007 yılında toplam 102 bin ton kuru kayısı ihracatından 237 milyon dolar döviz elde edilmiştir. Yaş, kuru kayısı ve kayısı çekirdeğinden elde edilen gelir 300 milyon dolar civarındadır. Son yıllarda İran, Özbekistan, Güney Afrika Cumhuriyeti çok az miktarda da olsa kuru kayısı ihracatı yapmaya başlamışlardır. Ayrıca Fransa, ABD, İsrail, Hollanda gibi ülkeler ise Türkiye'den ithal ettikleri kuru kayısıları küçük ambalajlarda yeniden ihraç etmektedir.

Kuru kayısı ithal eden ülkeler gözden geçirildiğinde Amerika Birleşik Devletleri yüzde 20-25'lik pay ile birinci sırada yer almaktadır. AB ülkelerinden Almanya, İngiltere, Fransa, Hollanda diğer önemli ithalatçı ülkelerdir. Son yıllarda Rusya Federasyonu Türkiye'den önemli sayılacak miktarda kuru kayısı ithalatı yapmaktadır.

Kayısı üretiminde yanlış yöntemlerin uygulanması üretimi nasıl etkilemekte?

Kayısının en önemli sorunu ilkbahar geç donlarıdır. Türkiye ile birlikte özellikle karasal

Mal Grupları Bazında Kuru Meyve ve Mamulleri İhracatı Ocak-Nisan 2007/2008

Mal Grubu	ABD Doları (Bin $) Ocak-Nisan 2007	Değişim Ocak-Nisan 2008	Yüzde
Kuru Kayısı	**83.562**	**105.672**	**66.2**
Çekirdeksiz Kuru üzüm	70.102	93.959	34.0
Kuru İncir	**22.476**	**35.395**	**57.5**
Çamfıstığı	4.779	19866	315.7
Bademler	**3.816**	**13.438**	**252.2**
Diğer Meyve Kuruları	7.623	9.703	27.3
Antep Fıstığı	**8.441**	**8.119**	**-3.8**
Leblebi	6.592	6.402	-2.9
İncir Ezmesi	**3.562**	**4.955**	**39.1**
Diğer Kavrulmuş Meyveler	3.696	4.913	32.9
Cevizler	**1.562**	**4.604**	**194.7**
Kayısı ve Zerdali Çekirdeği	2.772	3.347	20.7
Elma Kurusu	**783**	**2.204**	**181.7**
TOPLAM	200.385	313.418	30.7

iklimin hâkim olduğu, Doğu Avrupa, Orta Asya gibi ülkelerde geç donlar ciddi zarara yol açmaktadır. Mesela ülkemizde 2004 yılında meydana gelen geç donlar üretimi bir hayli etkilemiş, kuru kayısı üretiminin 19 bin tona düşmesine neden olmuştur. Hasat, kükürtleme ve ürün işlemede çok ciddi olmasa da bazı sorunlar bulunmaktadır. Özellikle kuru kayısı üretiminde işçilik giderleri oldukça yüksektir. Kayısı bahçelerinin 10-20 dekar gibi oldukça küçük aile işletmeleri şeklinde olması nedeniyle üretim maliyetleri yükselmektedir. Son yıllarda gübre ve bakırlı ilaç fiyatlarındaki anormal artışlar üretimi olumsuz etkilemeye başlamıştır. Doğrudan gelir desteği yerine üretim maliyetlerini düşürecek teşvik ve sübvansiyonlar uygulanmalıdır.

● Kuru kayısının teknolojik ve pazarlama sorunları var mı, varsa neler?

Yaş ve kuru kayısı üretiminde mekanizasyonun payı oldukça düşüktür. Bu durum üretim maliyetlerini artırmaktadır. Fransa, ABD, İtalya ve İspanya gibi meyvecilikte ileri gitmiş ülkelerde bodur anaçlar 3x2 metre aralıklarla sık dikilmiş bahçeler tesis edilmekte ve birim alanda verim iki, üç kat artmaktadır. Ülkemizde halen kayısı bahçeleri 10x10 metre aralıklarla kurulmakta ve üretim daha çok el emeğine dayanmaktadır. Malatya'dan ağırlıklı olarak 12,5 kilogramlık karton kutularda dökme şeklinde kuru kayısı ihracatı yapılmakta, yaş kayısı ihracatı iki, üç bin ton gibi oldukça düşük düzeydedir. Ülkemizden kuru kayısı ithal eden firmalar satın aldıkları kayısıyı 150, 250, 500 gram şeklinde daha küçük ambalajlar haline getirip kendi markaları ile satışa sunmaktadır. Dolayısıyla kuru kayısıdan esas kârı ithalatçı firmalar kazanmaktadır. Kayısıdan reçel, konserve, meyve suyu vb. 15-20 kalem ürün elde edilmektedir.

Diğer taraftan yaş, gün kurusu ve organik kayısı için elzem olan soğuk hava depoları son derece yetersizdir. AB ülkelerinin ithal ettikleri kuru kayısıda müsaade edilen maksimum kükürt miktarı 2000 ppm'dir. Özellikle Avrupa ülkelerine ihraç edilen kuru kayısılarda aşırı kükürt miktarı ciddi sorunlara yol açmaktadır. Ülkemizde kuru kayısı üreticisi ve ihracatçısı bir araya gelerek oluşturacakları bir fon ile etkin tanıtım kampanyaları düzenlenmelidir Başarılı fındık tanıtım kampanyası ortadadır. Devlet ise gerek ihracata ve gerekse tanıtıma hem yapısal hem parasal destek sağlamalıdır.

● Dünya genelinde hızla artan ekolojik kuru kayısı üretimi Türkiye'de ne durumda?

Tarımsal üretim sırasında hastalık ve zararlılara karşı kullanılan pestisitlerin çevreye ve insan sağlığına olumsuz etkileri nedeniyle ekolojik ya da diğer ismiyle organik ürünlere olan ta-

lep artmıştır. Malatya'da ekolojik kuru kayısı üretimi 1990'lı yılların hemen başında ithalatçı firmaların yoğun talepleri sonucu başlamıştır. Üretilen ekolojik kuru kayısılar başta AB ülkeleri olmak üzere yurtdışına ihraç edilmektedir. 2007 yılında 190 kayısı üreticisi toplam beş bin ton ekolojik kuru kayısı üretimi yapmıştır. Önümüzdeki yıllarda gerek ekolojik gerekse gün kurusu da denilen kükürtsüz kuru kayısıya ilginin artacağı öngörülmektedir. Gün kurusu ve ekolojik kayısı üretimi ile ilgili yeni bilimsel çalışmalara ihtiyaç vardır.

● Malatya kayısısının markalaştırılması için oluşturulan "Mişmiş Projesi" hakkında bilgi verir misiniz? Projeyi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Malatya ve çevresinde kayısının diğer ismi "Mişmiş"tir. Malatya Kayısı Araştırma Geliştirme ve Tanıtım Vakfı, Malatya İl Özel İdaresi ve Malatya Ticaret ve Sanayi Odası'nın ortaklığı ile kayısının markalaştırılması ve tanıtılması amacıyla 2007 yılında bir proje yürütülmüştür. Avrupa Birliği fonlarından desteklenen proje kapsamında Türkçe, İngilizce, Almanca, Fransızca, İtalyanca ve İspanyolca olmak üzere altı dili kapsayan on bin adet kitap CD, broşür ve tanıtım filmi hazırlanarak ilgili merkezlere gönderilmiştir. Proje profesyonelce yürütülmüş ve başarılı olmuştur. Kayısının yurtdışı tanıtımı amacıyla bu gibi çalışmaların artırılması gerekmektedir.

Kuru Meyve ve Mamulleri İhracatında Türkiye Genelinde İlk On Ülke (Ocak-Nisan 2007/2008)

	ABD Doları (Bin $) Ocak-Nisan 2007	Değişim Ocak-Nisan 2008	Yüzde
Birleşik Krallık	**30.071**	**42.805**	**42.3**
Almanya	30.959	38.902	25.7
Fransa	**15.857**	**29.308**	**84.8**
İtalya	8.950	26.624	186.3
Rusya Federasyonu	**15.924**	**25.000**	**57.0**
ABD	14.862	21.019	41.4
Hollanda	**12.366**	**20.698**	**67.4**
Avustralya	11.603	15.610	34.5
Irak	**3.420**	**9.568**	**179.7**
İsviçre	3.463	6.182	78.5
İLK ON ÜLKE TOPLAM	**147.475**	**234.716**	**59.2**
DİĞER ÜRÜNLER	52.911	78.701	48.7
GENEL TOPLAM	**209.385**	**313.418**	**30.7**

● Küresel ısınmanın yarattığı kuraklık, kayısı üretimini nasıl etkilemekte?

Son yıllarda artan küresel kuraklık tehlikesi tarıma olan ilgiyi artırmıştır. Kayısı ağaçları fazla nemden hoşlanmadığı için olası bir kuraklıktan diğer meyve türlerine göre daha az etkileneceği öngörülmektedir. Ancak kuraklığın artması halinde kayısı yaprak ve meyvesinde güneş yanıklığı, meyvenin küçülmesi ve verim düşüklüğü gibi anormallikler ortaya çıkabilir.

Kayseri Valisi Mevlüt Bilici, TOBB Başkanı M. Rifat Hisarcıklıoğlu, Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı Mehmet Özhaseki, Kayseri TO Başkanı Ali Kilci ve Kayseri SO Başkanı Mustafa Boydak.

Kayseri Ticaret Borsası Yeni Hizmet Binasına Kavuştu

Yıllık işlem hacmi 588 milyon YTL olan Kayseri Ticaret Borsası yeni hizmet binasına kavuştu. Kayseri Ticaret Borsası'nın açılışında konuşan TOBB Başkanı M. Rifat Hisarcıklıoğlu, lisanslı depoculuk ve ihtisas borsası kurulacağını söyledi

Türkiye Odalar ve Borsalar Biriliği (TOBB) Başkanı M. Rifat Hisarcıklıoğlu, Kayseri Ticaret Borsası'nın yeni hizmet binasının açılışında yaptığı konuşmada lisanslı depoculuk ve ihtisas borsasının kurulacağını açıkladı. TOBB Başkanı M. Rifat Hisarcıklıoğlu da Anadolu'nun parlayan yıldızı Kayseri'ye yakışır bir borsanın açılışını yapacaklarını söyledi. Hisarcıklıoğlu, "Kayseri'nin rakamlarına baktığımız zaman 'Bugün Türkiye'de bir milyar doların üzerinde ihracat yapan kaç şehir var' derseniz, on tane çıkar. Bunlardan biri de Kayseri'dir. Kayseri'yi farklı kılan sadece ihracatı değil biliyorsunuz. Kayseri'yi farklı kılan en önemli özellik; ticaret, ihracat ve sanayiciliğin yanında hayır sahibi olmasıdır. Kayseri'de kazanç yarışıyla hayır yarışı, at başı gitmektedir" ifadelerini kullandı.

Kayseri Valisi Mevlüt Bilici, Kayseri TB Başkanı Şaban Ünlü, TOBB Başkanı M. Rifat Hisarcıklıoğlu ve Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı Mehmet Özhaseki.

TOBB Başkanı Hisarcıklıoğlu, borsaların tarım ve hayvancılık ürünlerinin pazarlandığı merkezler olduğunu ifade ederek, şunları söyledi: "Borsaların alt yapılarının güçlü olması lazım. Lisanslı depoculuk ve ihtisas borsası kuracağız. Lisanslı tarım ürünlerinin teslim edildiği, lisanslı depoculuk çalışmalarına yakında başlıyoruz. Bu amaçla Toprak Mahsulleri Ofisi ile anlaşma yaptık. Bu konuda Toprak Mahsulleri Ofisini devreye sokacağız. Ürün İhtisas Borsaları'nın tek çatı altına alınması lâzım. Bunun için Ürün İhtisas Borsası kuruyoruz. Artık fındık fiyatlarını Hamburg Ticaret Borsası belirlemeyecek. Türkiye kendi tarım ürünlerinde artık söz sahibi olacak."

Açılışta bir konuşma yapan Ticaret Borsası Başkanı Şaban Ünlü, Ticaret Borsası'nın bin 200 üyesi, 19 meclis üyesi ve beş kişilik yönetim kurulu ile büyük bir kurum olduğunu söyledi. Ünlü, "Yıllık işlem hacmi 588 milyon YTL'dir. Borsamızın kotasında 60 ürün işlem görmektedir, 60 ürünün tescilini yapmaktayız" dedi. Konuşmaların ardından Kayseri Ticaret Borsa'sının yeni binasının açılışı yapıldı.